

NESĄŽININGOS KONKURENCIJOS TEISĖ: KONCEPCIJŲ IR DOKTRINOS ĮVAIROVĖ UŽSIENIO VALSTYBĖSE

Marius Jakutavičius, LL.M.

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Civilinės teisės ir civilinio proceso katedros
asistentas doktorantas
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius
Tel. (+370 2) 236 61 70

Straipsnyje pateikiama nesąžiningos konkurencijos teisės raidos Prancūzijoje, Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje ir JAV apžvalga. Lyginamuoju aspektu nagrinėjamos teisinės apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos koncepcijos, teisiniai pagrindai, taip pat doktrinos ir reglamentavimo šioje valstybėje ypatumai.

The article presents an overview of development of unfair competition law in France, Germany, the United Kingdom and the US. Herein is provided a comparative analysis of concepts of, and legal basis for legal protection against acts of unfair competition, as well as doctrinal and regulatory peculiarities of unfair competition law in these countries.

Įvadas

Tinkamas rinkos funkcionavimas, pripažįstamas kaip vienas iš svarbiausių sėkmingos veiksmų valstybių ekonomikos ir konkurencingumo plėtros veiksmų, neišsivaizduojamas be laisvos konkurencijos rinkoje. Pastarosios niekas dirbtinai nesukuria – ji yra ne valstybės ar jos teisės nustatomų taisyklių rezultatas, o greičiau ūkio, grindžiamo privačia nuosavybe, natūrali būseną [16]. Ekonomistų teigimu, laisva konkurencija natūraliai turi savo ribas, tačiau dažnai teisės normos nustato konkurencijos ribas greta natūraliai esančiųjų [20, p. 328]. Vienos iš šių teisės normų – konkurencijos teisės normos – siekia užkirsti kelią neribotai sutelkti galias rinkoje ir taip užtikrinti, kad konkurencija apskritai egzistuotų.

Tačiau net ir užtikrinus lygias galimybes konkuruoti, rinkos dalyviai, norėdami išlikti ar laimėti konkurencinę kovą, dažnai linksta į piktavališkus veiksmus, kuriais kenkia konkurentams ar nesąžiningai pasinaudoja jų darbo pasiekimais. Todėl yra antroji teisės normų grupė – nesąžiningos konkurencijos teisė, kuri nustato sąžiningos praktikos taisyklės laisva konkurencija grindžiamoje rinkoje, apibrėžiant, kokie veiksmai yra neleistini ir apskritai draudžiant „nesąžiningą“ verslo praktiką.

Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos Lietuvoje nėra plačiau nagrinėta teisės mokslo darbuose nei nacionaliniu, nei lyginamuoju aspektu, nors ji kelia daug aktualių teorinių ir praktinių klausimų: nesąžiningos konkurencijos teisės vieta tei-

sės sistemoje, santykis su konkurencijos, vartotojų, intelektinės nuosavybės teise, derinimo galimybės ir problemos, tam tikrų nesąžiningos konkurencijos institutų taikymo sąlygos – tik keli iš jų. Atsakymų į juos paieška nėra šio straipsnio tikslas, tačiau tikėtina, kad straipsnio turinys bus pirmasis žingsnis į gilesnį šių klausimų, taip pat atsakymo į juos problemiško suvokimą.

Šiame straipsnyje, pasitelkiant istorinį ir lyginamąjį metodus, nagrinėjamos ir atskleidžiamos apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos atsiradimo prielaidos, svarbiausieji jos plėtojimo bei šiandienos reglamentavimo ypatumai keturiose užsienio valstybėse – Prancūzijoje, Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje ir JAV. Minėtosios Europos valstybės pasirinktos atsižvelgiant į tai, kad istoriškai jose susiformavo savitos apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos koncepcijos, o kitų valstybių teisė šioje srityje atspindi arba vienos iš šių valstybių doktriną ir praktiką, arba jų hibridą. JAV, kaip ir Jungtinė Karalystė, priklauso bendrosios teisės sistemos valstybių grupei, tačiau jų pozicijos dėl apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos skiriasi. Todėl palyginti straipsnio pabaigoje pateikiama apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos JAV istorinės raidos analizė.

Apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos raida ir esama padėtis Lietuvoje yra taip pat aktuali teisinio mokslinio tyrimo tema, tačiau šiame straipsnyje nebus nagrinėjama dėl vienos priežasties. Kaip minėta, šio straipsnio tikslas – atskleisti apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos atsiradimo *istorines prielaidas* ir jos *prigimtį*. Lietuva, deja, nėra šios apsaugos valstybių

pradininkių gretose. Nėra duomenų, kurie leistų teigti, kad Lietuva turėjo įtakos apsaugos šioje srityje raidai ar kad kuriam nors istorinės raidos etape turėjo nuo minėtų valstybių iš esmės besiskiriančią politiką bei doktriną nesąžiningos konkurencijos teisės srityje.

Straipsnio pradžioje nagrinėjama nesąžiningos konkurencijos raida Prancūzijoje, kuri buvo bene viena iš pirmųjų valstybių Europoje, ėmusi teisiškai ginti nuo nesąžiningos praktikos konkurencijoje. Toliau aptariama šios teisės srities raida Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje ir JAV.

1. Prancūzija

Prancūzijos nesąžiningos konkurencijos teisės ištakų randama dviejose bendro pobūdžio Civilinio kodekso 1382 ir 1383 straipsnių nuostatose, kurios įtvirtina bendrąjį deliktų teisės principą, pagal kurį asmuo, tyčia ar neatsargumu padaręs žalos kitam asmeniui ar jo turtui, privalo ją atlyginti¹.

Apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos (čia vadinamos *concurrence déloyale*) raidos pradžia Prancūzijoje beveik sutapo su Didžiosios revoliucijos pabaiga. 1791 m. *d'Allarde* dekretas panaikino gildijas ir prekybininkų korporacijas bei aiškiai skelbė principą, kad „kiekvienas asmuo yra laisvas užsiimti tokiu verslu ar profesija, menu ar prekyba, kaip tik jis mato esą tinkama“. Taip panaikintas gildi-

¹ Civilinio kodekso 1382 straipsnyje numatyta, jog „asmuo, kuris sukelia žalą kitam bet koku savo veiksmu, privalo atlyginti tokiam kitam asmeniui patirtą žalą“; 1383 straipsnyje nustatyta, kad „asmuo privalo atlyginti ne tik žalą, padarytą jo paties veiksmais, bet ir už žalą, sukeltą jo neapdairumu ar neatsargumu“ [1].

jų dominavimas ir vyriausybės kišimasis į gamybą, kartu deklaruojant ir skatinant laisvą konkurenciją visose prekybos srityse. Napoleono civilinio kodekso nuostatos nekludė šiai naujai sukurtai laisvei, tačiau nei jame, nei kituose teisės aktuose nebuvo jokių specialių taisyklių, draudžiančių nesąžiningą konkurenciją.

Panašiu metu Europoje susiformavo dvi svarbios koncepcijos. Pirmoji iš jų buvo pramoninės nuosavybės apsaugos sistema, kurios specialūs įstatymai ne tik suteikė išimtinės teises į tokius objektus, kaip antai: išradimai, prekių ženklai, dizainas, bet savo esme atspindėjo kur kas platesnę prekybininko ir jo kliento santykių apskritai apsaugos koncepciją. Antroji lygiagreti koncepcija buvo suvokimas, kad ekonominės laisvės ir laisvos konkurencijos ribos turėtų apimti tik tas konkurencinės kovos pastangas, kurios yra paties asmens darbo ir nuopelnų rezultatas, ir neturi būti išplėsta tiek, kad nepelnytai legitimuotų komercinės naudos gavimą, uzurpuojant konkurento darbo vaisius. Būtent šis ankstyvas bendrojo principo, kad negalima leisti piktnaudžiauti konkurencijos laisve „pasiskolinant“ ar kitaip pasinaudojant konkurento sėkme, pripažinimas tapo pagrindas Prancūzijos teismams, nesant kito įstatyminio pagrindo, išskyrus Civilinio kodekso 1382 ir 1383 straipsnius, uždrausti *concurrency déloyale* veiksmus.

Plėtodami nesąžiningos konkurencijos teisę Prancūzijos teismai gilindavosi į *achalandage* pažeidimo klausimą, kuris bendriausiu atžvilgiu galėtų būti apibūdinamas kaip įvairių santykių, kurie užsimezgė tarp verslininko ir jo klientų, visuma. Saugodami *achalandage* teismai, pasak

šaltinių, gynė ne tik nuo prekių žymenų pažeidimo, bet ir nuo kitų veiksmų, kuriais buvo siekiama suklaidinti (pavyzdžiui, imituojant prekybininkus identifikuojančius žymenis), taip pat nuo tokių veiksmų, kurie nors ir nesukeldavo klaidinimo, bet kuriais siekta nuvilioti konkurento klientus (pavyzdžiui, nepagrįstai diskredituojant konkurentą). To meto mokymas rėmėsi idėja, kad konkurencijos tikslas yra užtikrinti prekybininkams galimybę netrukdomai mėgautis klientų, kuriuos jie įgijo savo pastangomis, teikiama nauda, nors ši nuomonė vėliau kritikuota tiek doktrinoje, tiek teismų praktikoje [10, p. 16].

Greitai į veiksmų, nuo kurių buvo suteikiama gynyba, sąrašą pateko ir komercinis kyšininkavimas, komercinių paslapčių atskleidimas ir kiti veiksmai, kurių XIX a. pabaigoje tapo tiek daug, kad prancūzų komentatoriai net nebebandė atskleisti visos veiksmų, kuriuos buvo galima įvardyti kaip *concurrency déloyale*, įvairovės.

Tradiciškai *concurrency déloyale* priskiriami keturių rūšių veiksmai: konkurento žeminimas (pranc. – *dénigrement; critique excessive*), konkurento įmonės veiklos sutrikdymas (pranc. – *désorganisation interne d'une entreprise rivale*), rinkos „sujaukimas“, turint tikslą pakenkti konkurentui (pranc. – *désorganisation generale du marché*), klaidinamas savęs ir savo prekių, paslaugų pristatymas kaip konkurento (pranc. – *confusion*) [9, p. 13]. Kai kurie autoriai siūlė greta *concurrency déloyale* išskirti dar vieną veiksmų grupę – siekimą pasinaudoti kito reputacija, įdirbiu (pranc. – *parasitisme*), nuo kurių apsauga, skirtingai negu *concurrency déloyale* atveju, suteikiama ir nesant tiesioginės konku-

rencijos tarp šalių [12, p. 26; 9, p. 13]. Vis dėlto jos išskyrimo būtinumas bei pagrįstumas yra diskutuotinas [9, p. 13].

Pažymėtina, kad Prancūzijoje atskiriama verslo subjektų apsauga nuo konkurentų nesąžiningų veiksmų ir vartotojų apsauga. *Concurrence déloyale* saugo pirmųjų interesus, prireikus, taikant deliktinę atsakomybę ir civilinius teisinius gynimo būdus. O vartotojų apsauga įgyvendinama administracinėmis priemonėmis ir baudžiamosiomis sankcijomis. Ypatumas yra ir tas, kad Prancūzijoje apsauga nuo melagingos, klaidinančios reklamos, neleistinos lyginamosios reklamos, neteisėto kilmės nuorodų naudojimo priskiriama būtent pastarosios, t. y. vartotojų teisių apsaugos, reglamentavimo sričiai².

Teigiama, kad civilinių teisių gynimo nuo klaidinančios ir neleistinos lyginamosios reklamos būdų integravimui į civilinės teisės apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos sistemą užkirta kelią ar bent iš esmės jį apsunkino tai, jog apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos išsivystė iš deliktų teisės. Pastaroji aplinkybė suponuoja išvadą, kad ieškiniui turėjo būti taikomos bendros deliktinės atsakomybės taisyklės (įskaitant, kad ieškinį gali pareikšti tik asmuo, kurio interesai buvo tiesiogiai pažeisti; be to, turėjo būti įrodyta realiai patirta žala), o tai reiškė, kad nebuvo įpareigojimo uždrausti atlikti veiksmus kaip savarankiško gynimo būdo [8, p. 145]. Tai nebūtų itin veiksminga nesąžiningos kon-

kurencijos reklamos srityje atvejais, kai pažeidžiami *inter alia* vartotojų interesai ir jų gynimu dažniausiai rūpinasi tuo tikslu įsteigtos asociacijos. Kita vertus, deliktinės atsakomybės, įskaitant jos taikymo nesąžiningos konkurencijos bylose, sąlygos šiek tiek keitėsi, eliminuojant kai kuriuos esminius aspektus. Pavyzdžiui, buvo atsisakyta žalos padarymo reikalavimo, t. y. atsakomybė galėjo būti taikoma ne tik padarius realios žalos, bet ir tada, kai žala yra tik galima; nurodoma, kad net subjektyvusis atsakomybės elementas tapo neprivalomas – elgesys, priešingas sąžiningiems papročiams, vertintas kaip neleistinas, nesvarbu, ar asmuo jo siekė ir suprato jo padarinius; tyčia ar neatsargumas tapo svarbūs aspektai ne atsakomybei atsirasti, bet atsakomybės dydžiui nustatyti [20, p. 331]. Be to, nurodoma, kad šiandien ieškinį dėl *concurrency déloyale* veiksmų gali pareikšti kiekvienas asmuo, kuris gali įrodyti turįs tam teisėtą interesą, įskaitant ne tik fizinius ar juridinius asmenis, kurie patyrė žalą ar gresia patirti žalos, bet ir ne pelno asociacijas [19].

Taigi Prancūzijos teismų nuopelnu laikytina tai, kad jie be įstatymų leidėjo intervencijos ar specialių nuostatų vieni iš pirmųjų Europoje įvertino prekybininkų nesąžiningos konkurencijos veiksmų žalingumą ir ėmė ginti nuo jų taikydami bendrąsias deliktų teisės nuostatas – jos išlieka ieškinio dėl nuo nesąžiningos konkurencijos pagrindu. Tačiau *concurrency déloyale* teisė Prancūzijoje ir dabar suprantama kaip sauganti pirmiausia konkurentų interesus, ir ji neapima apsaugos nuo kai kurių veiksmų, kurie kitose Europos valstybėse laikomi nesąžininga konkurencija.

² Kilmės nuorodų apsauga yra įtvirtinta Prancūzijos vartojimo kodekso (pranc. – *Code de la consommation*) L115–1 straipsnyje; klaidinančios reklamos draudimas – L121–1 straipsnyje; neleistinos lyginamosios reklamos draudimas L121–8 straipsnyje [2].

2. Vokietija

Konkurencijos laisvės idėja po Prancūzijos revoliucijos laipsniškai imta akceptuoti tam tikrose Vokietijos žemėse, kol galiausiai ji visuotinai teisiškai įtvirtinta 1896 m. Verslo ir pramonės kodekse (vok. – *Gewerbeordnung*). Tačiau *concurrency déloyale* sampratos Vokietijoje apskritai įgyvendinti nepavyko³.

1874 m. priimtas Prekių ženklų apsaugos įstatymas ir 1894 m. Prekių žymenų įstatymas buvo pirmieji žingsniai apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos link. Vis dėlto šie įstatymai, kaip galima spręsti ir iš jų pavadinimo, suteikė apsaugą tik ribotoje srityje, o teismai nuolat atsisakydavo, kitaip negu Prancūzijoje, suteikti apsaugą nesant aiškaus tam teisinio pagrindo⁴. Tai lėmė įstatymų leidejo intervenciją, kurios rezultatas – pirmasis, tačiau įvardijamas neišsamiau, Apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos įstatymas, priimtas 1896 metais [8, p. 142].

Reikia paminėti, kad po šio įstatymo priėmimo, 1900 m. įsigaliojus Vokietijos civiliniam kodeksui, tam tikrais nesąžiningos konkurencijos veiksmais sukeltai žalai atlyginti teismai taikė Civilinio kodekso 826 straipsnį⁵ (pavyzdžiui, boikoto, žymenų neteisėto tyčinio naudojimo,

sukėlusio žalą, kai tam netaikytini specialūs įstatymai, atvejais) [18, p. 6], taip pat 823 straipsnį⁶ (pavyzdžiui, komercinės paslapties atskleidimo atveju) [18, p. 242]. Tačiau ir šios nuostatos neišsprendė teisinės problemos: Civilinio kodekso 826 straipsnį buvo galima taikyti tik kai priešingi geriems papročiams veiksmai buvo atliekami tyčia, be to, tyčia turėjo apimti ir žalingų padarinių atsiradimą [18, p. 5–7]; 823 straipsnis reglamentavo žalos atlyginimą tik jame išvardytų vertybių bei *teisių* pažeidimo atvejais – tai suponavo įstatymo, įtvirtinančio tokias teises, būtinumą. Be to, anot vyraujančios nuomonės, Civilinio kodekso deliktinę atsakomybę reglamentuojančių bendrųjų nuostatų vien teoriniu pagrindu tiesiog nebuvo įmanoma išaiškinti taip, kad jos apimtų XX amžiaus iš pradžių atsiradusią daugybę naujų nesąžiningos konkurencijos veiksmų, pasireikšiančių neleistinu, priešingu „padoriai“ konkurencinei kovai elgesiu [12, p. 184].

Dėl šių priežasčių 1909 metais Vokietijoje priimamas naujas įstatymas prieš nesąžiningą konkurenciją, kuris, kaip nurodoma, turėjo vieną ypatingą tikslą – išaiškinti, ar „nesąžininga konkurencija“ taip pat yra deliktas [13, p. 421]. Šis įstatymas sulaukė tarptautinio masto dėmesio kaip įstatymų leidybos modelis – jo reikšmingumą ir praktinį veiksmingumą lėmė *inter alia* ypatingas dėmesys jo materialinių teisės normų kūrimui, kuriose išvengta ambicijų sureguliuoti kiekvieną galimą situaciją

³ Tuo metu kai kuriose žemėse ir daugiausia baudžiamo poveikio priemonėmis buvo saugoma tik nuo piktnaudžiavimo naudojant kitų asmenų žymenis bei gamybinių ir verslo paslapčių atskleidimo [18, p. 1].

⁴ Tuomet Vokietija dar neturėjo savo civilinio kodekso, o romėnų teisė nenumatė adekvataus ieškinio pagrindo [7, p. 78].

⁵ Vokietijos civilinio kodekso 826 straipsnyje nustatyta, kad tas, kuris geriems papročiams (vok. – *guten Sitten*) priešingu būdu kitam sąmoningai sukelia žalos, turi pareigą atlyginti kitam padarytą žalą [5].

⁶ Vokietijos civilinio kodekso 823 straipsnyje nustatyta, kad tas, kuris tyčia ar neatsargumu neteisėtai sukelia žalos kito gyvybei, kūnui, sveikatai, laisvei, nuosavybei ar *kitai teisei*, turi pareigą atlyginti iš to kylančią žalą [5].

detaliai, vietoj to inkorporuojant dvi bendro pobūdžio nuostatas (vok. – *General-klausel*) [8, p. 143]: įstatymo 1 straipsnyje numatytas bendras geriems papročiams (vok. – *gute Sitten*) prieštaraujančių veiksmų draudimas⁷, o 3 straipsnyje – klaidinančios reklamos draudimas. Kiti detalieji reglamentuoti deliktai buvo konkurento diskreditavimas bei komercinių ir prekybos paslapčių atskleidimas.

Bendrosios nesąžiningą konkurenciją draudžiančios nuostatos lėmė, kad tiek teismų praktikoje, tiek teisės doktrinoje buvo sukurta išpūdinga konkurencijos taisyklių sistema, kuri ilgainiui vis plėtėsi ir lėmė didelius įstatymo taikymo apimties ir aiškinimo pokyčius. Tai pasakytina ypač apie teisinės apsaugos tikslo aiškinimo pokyčius. 1909 metų įstatymas siekė išimtinai konkurentų interesų apsaugos (o vartotojų interesai buvo greičiau savaiminis to padarinys, negu tikslas), ilgainiui imta aiškinti, kad nesąžiningos konkurencijos teisė saugo ne tik pavienių konkurentų, kurių interesus paliečia ar pažeidžia nesąžiningos konkurencijos veiksmai, bet ir bendrus konkurentų interesus, vartotojų interesus, taip pat visos visuomenės interesą dėl sąžiningos ir teisėtos konkurencijos. Ši pozicija buvo išreikšta 1920 metų Vokietijos Aukščiausiojo teismo sprendimuose ir leido teismams bylose, iškeliose konkurentų ar prekybos asociacijų

dėl veiksmų, kurie tiesiogiai nepažeidžia jų interesų (pvz., klaidinančios reklamos ar klaidingų kilmės nuorodų naudojimo), atsižvelgti į vartotojo (ar net kito konkurento), kuriam yra tiesiogiai kenkiama tokiomis veiksmomis⁸, interesą. Doktrininis tokio individualaus ieškinio prieš kito asmens nesąžiningus veiksmus paaiškinimas galėtų būti „nepagrįsto konkurencinio pranašumo“ (vok. – *Wettbewerbsvorsprung*) įgijimo koncepcija. Ši koncepcija pirmą kartą buvo suformuluota Eugeno Ulmerio ir dabar yra laikoma savaime suprantamu dalyku: verslininkas, kuris pasinaudoja klaidinančia kilmės nuoroda ar bet koku kitu būdu klaidina, ne tik kad kenkia tikrojo produkto gamintojų ir platintojų interesams, sumažina jų pardavimus, bet ir įgyja nepagrįstą pranašumą prieš bet kurią kitą sąžiningą konkurentą, kuris teisingai žymi savo produktus ir vengia pritraukti vartotojus apgaule [8, p. 143–144].

1909 m. įstatymas buvo labai sėkmingas ir dėl kitų priežasčių. Baiminantis, kad patys konkurentai nebus suinteresuoti kreiptis į teismą, teisė pateikti ieškinį suteikta taip pat asociacijoms, tai paskatino bylų labai padaugėti teismuose. Be to, ieškovai plačiai naudojosi preliminarus sprendimo uždrausti veiksmus procedūra (angl. – *interlocutory injunction proceedings*), kuri įvardijama kaip esminis pranašumas nesąžiningos konkurencijos bylose, nes leidžia

⁷ Šis straipsnis sumodeliuotas remiantis Civilinio kodekso 826 straipsniu (žr. 5 išnašą). Vienintelis skirtumas tarp jų buvo tas, kad įstatyme geri papročiai buvo siejami su veiksmais konkurencijos tikslais, ir jo 1 straipsnio formuluotė buvo tokia: „Kas komercinėje srityje konkurencijos tikslais atlieka veiksmus, priešingus geriems papročiams, gali būti įpareigotas nutraukti veiksmus ir atlyginti žalą“ [18, p. 7].

⁸ Kaip pavyzdys literatūroje nurodoma, kad Vokietijos teismams nekildavo teorinės dilemos, ar leisti Bavarijos alkoholinių gėrimų gamintojui pareikšti ieškinį Hamburge įsikūrusiam gamintojui, kuris klaidingai ženklina savo produkciją kaip Skotišką viskį, nors toks klaidinantis žymėjimas pirmiausiai pažeistų ne ieškovo, o šio viskio gamintojų ir vartotojų interesus [8, p. 143–144].

išspręsti ginčą greitai ir gana nebrangiai [13, p. 422].

Po 1920 metų dėl infliacijos staiga labai padidėjus konkurencijai ir piktnaudžiavimui teikiant nuolaidas ir premijas, o tai tiesiog žlugdė mažuosius prekybininkus, nesąžiningos konkurencijos teisinį reglamentavimą papildė teisės aktai, reglamentuojantys nuolaidų, premijų suteikimą bei prekybinių akcijų rengimą [7, p. 73], kurie buvo panaikinti ir prekyba vėl liberalizuota tik 2001 metais.

Vėlesnis ir kartu paskutinis svarbiausias pokytis, įvykęs Vokietijos nesąžiningos konkurencijos teisėje buvo 2004 m. įstatymo prieš nesąžiningą konkurenciją, pakeitusio 1909 m. įstatymą, priėmimas. Šio, jau šiuolaikinės sandaros, įstatymo 1 straipsnyje deklaruojamas apsaugos tikslas: įstatymiškai įtvirtinama, kad saugomi ne tik konkurentų, bet ir vartotojų ir visos visuomenės interesai. Įstatymo 3 straipsnyje, pratęsiant ilgametę reglamentavimo praktiką, paliktas bendro pobūdžio nesąžiningos konkurencijos veiksmų draudimas, tik vietoj „gerų papročių“ vartojama neutralesne „nesąžiningų veiksmų konkurencijos tikslu“ sąvoka; be to, nustatoma *de minimis* taisyklė, t. y. nesąžiningos konkurencijos veiksmas gali būti uždraustas tik jeigu jis gali pakenkti konkurencijai „nežymiu“ mastu. Taip suformuluotas bendras draudimas įstatymo 4 straipsnyje yra detalizuojamas vienuolika konkrečių nesąžiningos konkurencijos veiksmų pavyzdžių (susijusių su netinkama įtaka vartotojų apsisprendimo laisvei, pasinaudojimu verslo patirties stoka, prekybinėmis akcijomis ir nuolaidomis, paslėptine reklama, konkurentų „juodinimu“, pro-

duktų imitavimu ir kito asmens pasiekimų neleistinu panaudojimu, tyčiniu trukdymu konkurentams, teisės pažeidimais). Be to, įstatyme reglamentuojami trys specifiniai ieškinio pagrindai: klaidinanti reklama (5 straipsnis), neleistina lyginamoji reklama (6 straipsnis) ir nepageidaujama, įkyri reklama (7 straipsnis) [14, p. 126–127].

Apibendrinant pasakytina, kad Vokietijoje, atsisakiusi sekti Prancūzijos pavyzdžiu, suformavo alternatyvią apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos paradigmą – specialiame apsaugai nuo nesąžiningos konkurencijos skirtame įstatyme bendro pobūdžio tokių veiksmų draudimo įtvirtinimą, papildant jį pavyzdiniu konkrečių veiksmų sąrašu. Nesąžiningos konkurencijos teisės normos Vokietijoje apima gana platų veiksmų spektrą ir saugo ne tik konkurentus, bet ir vartotojus bei visuomenės interesus.

3. Jungtinė Karalystė

Vien jau kalbant apie terminologiją pažymėtina, kad terminas „nesąžininga konkurencija“ yra iki šių dienų svetimas Anglijos teisei. Skirtingai nuo kontinentinės Europos valstybių, Anglijoje nėra jokios specialios teisės srities, kurią galima būtų pavadinti „nesąžiningos konkurencijos teise“, nei bendro pobūdžio nuostatos ar principo, draudžiančio tokius veiksmus.

Istoriškai Anglijos teismai dar XIX a. pabaigoje atsisakė pripažinti nesąžiningos konkurencijos deliktą, nurodydami, kad „bandymas nubrėžti liniją tarp sąžiningos ir nesąžiningos konkurencijos, tarp to, kas yra pateisinama ir nepateisinama, viršija galias, suteiktas teismams“ [27]. Vėlesni teismų sprendimai tik pakartojo šią pozici-

ją ir kad apskritai nėra apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos veiksmų [28; 29].

Anot kai kurių teisės mokslininkų, toks skepticizmas bendros nuostatos dėl nesąžiningos konkurencijos veiksmų draudimo reikalingumo atžvilgiu gali būti aiškinamas dviem aplinkybėmis. Viena jų yra susijusi su valstybės teisės politika ir bendrosios teisės liberalia hipoteze, pagal kurias ekonomikai sudaromos geriausios sąlygos tada, kai į ją įsiterpiama kuo mažiau. Antroji aplinkybė yra metodologinė – bendrojo pobūdžio nuostatų ištakų randama kontinentinės Europos tradicijoje ir kodifikuotos privatinės teisės sistemoje atlieka spragų užpildymo bei lankstaus teisės pritaikymo įvairioms situacijoms funkciją. Anglijos teisė nėra kodifikuota; teisinis reguliavimas teismų praktika čia yra normalus dalykas, o daugelis įstatymų yra greičiau siaurai suformuluoti išimčių rinkiniai. Todėl teigiama, kad bendra nesąžiningos konkurencijos draudimo plėtotė Anglijoje būtų greičiau užduotis teismams negu įstatymų leidėjui [22, p. 479]. O teismų sprendimuose randama kita nuomonė: „bendro pagrindo ieškiniui dėl nesąžiningos konkurencijos nepripažinimas yra ne daugiau negu pripažinimas fakto, jog tokio pagrindo egzistavimas yra nesuderinamas su nustatytomis tradicinių ir įstatyminių pagrindų ieškiniui pareikšti, kuriais galima pasinaudoti, kai konkurentai sukelia žalą ar gresia galimybė sukelti žalą, ribomis. Šios ribos, kurios nubrėžia liniją tarp teisės numatomos apsaugos ir tam skirtų ribojimų bei neribotos konkurencijos erdvės, rodo, ką parlamentas nustatė esant tinkamą konkuruojančių interesų ir politikos pusiausvyrą“ [30], tuo iš esmės

teigiant, kad tokios bendros apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos nuostatos atsiradimas priklauso nuo parlamento valios ir teismai neturėtų į tai kištis.

Nors Jungtinėje Karalystėje nėra vieno bendro principo ar nuostatos, draudžiančios nesąžiningos konkurencijos veiksmus, daugelis veiksmų, kurie kontinentinėje Europoje būtų laikomi nesąžininga konkurencija, čia taip pat gali būti uždrausti remiantis vienu iš trijų egzistuojančių mechanizmų:

- deliktų teise: kai kurie veiksmai patektų į tam tikrų deliktų sudėtį, būtent: pasinaudojimo reputacija ir klaidinimu dėl produkto kilmės (angl. – *passing-off*), tyčinės apgaulės (angl. – *tort of deceit*), kišimosi į sutartinius santykius (angl. – *interference with contractual relationships*), neatsargaus suklaidinimo, sukėlusio žalos (angl. – *negligent mis-statement*), neteisėto kišimosi į verslo santykius (angl. – *unlawful interference with trade or business*), sąmokso (angl. – *conspiracy*), kenkiančio piktavališko neteisingos informacijos paskleidimo apie konkurentą (angl. – *injurious falsehood*), paslapties atskleidimo (angl. – *breach of confidence*);
- pasinaudojant vartotojų teisių apsaugai skirtais įstatymais, numatančiais baudžiamąsias ir administracines sankcijas už klaidinančią reklamą;
- savireguliacijos, kuri labai svarbi Jungtinėje Karalystėje ir veikia įvairiose srityse remiantis daugybe tam sukurtų kodeksų (pvz., skirtų reklamos sektoriui), taip pat gynybos mechanizmais.

Taigi, kaip ir kontinentinėje Europoje, Jungtinėje Karalystėje apsaugos nuo nesąžiningų veiksmų rinkoje pagrindas yra

deliktų teisė. Tačiau skirtumas tas, kad Jungtinėje Karalystėje yra istoriškai susiformavę tam tikri, konkrečių interesų apsaugai skirti deliktai, kurių taikymo sritis yra aiškiai apibrėžta ir ribota. Panašiai kaip *concurrency déloyale* Prancūzijoje, šie deliktai taikomi ginant konkurentų interesus, o vartotojų apsauga įgyvendinama administracinėmis ir savireguliacijos priemonėmis.

4. JAV

Viename iš autoritetingiausių JAV laikomų teisės komentarų nurodoma, kad nesąžininga konkurencija yra deliktas komercinės veiklos srityje, tačiau tiksliai apibrėžti šio delikto⁹ ribų neįmanoma, o bandymas tai padaryti prilygtų tokiam pat nesėkmingam bandymui pateikti išsamų sąrašą veiksmų, kuriuos apima sąvoka „civilinės teisės pažeidimas“, ar apibrėžti, ką reiškia toks kriterijus, kaip antai „protingumas“ [17, § 1:8]. JAV teismams taip pat nepasisekė pateikti abstraktaus nesąžiningos konkurencijos apibrėžimo, todėl dažnai bylose kertiniu ir lemiamu tampa tiesiog vertinimas, ar skundžiami veiksmai laikytini sąžiningais ar nesąžiningais.

Kaip federacinėje valstybėje, JAV kiekvienoje iš 50 valstijų galioja neviršijant jų pačių autonomijos sukurta teisė (angl. – *state law*), be to, visų valstijų mastu galioja centrinės federalinės valdžios federalinė teisė (angl. – *federal law*). Todėl teisinės apsaugos nuo nesąžiningos konkurenci-

jos raidą JAV tikslinga nagrinėti taip pat dviem lygiais – valstijų ir federacijos.

4.1. Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos valstijų lygiu

JAV teisinės apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos ištakų randama tam tikrų valstijų teismų suformuotoje bendrojoje teisėje (angl. – *common law*).

Ši teisės sritis pradėjo plėtotis kaip atsakas į tų dienų realijas, kai pagrindinis piktnaudžiavimas versle pasireiškė vartotojų apgaule dėl gaminio tikrosios kilmės, t. y. pateikiant visuomenei ir parduodant prekes kaip pagamintas kito asmens (angl. – *palming off*), dažniausiai siekiant pasinaudoti pastarojo žinomumu rinkoje ir taip padidinti pardavimų apimtis.

Apsauga nuo tokių veiksmų buvo suprantama iš esmės ne kaip kas kita, o prekių ženklų teisės taikymo išplėtimas tiems atvejams, kai būdavo pažeidžiami tiesiogiai ne prekių ženklai, o būdavo panaudojami kitų asmenų prekių, korporacijų pavadinimai, firmų vardai ir kiti panašūs identifikuojantys žymenys.

Tokios bylos net nebuvo vadinamos nesąžiningos konkurencijos bylomis, jos įvardytos teisių, „analogiškų, suteikiamoms prekių ženklų“, bylomis. Ilgą laiką nesąžininga konkurencija buvo laikoma prekių ženklų teisės šaka; štai, pavyzdžiui, 1909 m. teigta, kad „nesąžininga konkurencija yra praktiškai nežinoma angliškai kalbančiųjų tautų jurisprudencijoje“. Ir nors panašaus metų komentaruose jau pateikiamas kai kurių nesąžiningų veiksmų – kišimosi į konkurento verslą, konkurento žeminimą ir pan. – teisinis vertinimas, esminiu perversmu laikytinas 1916 m. JAV

⁹ Tikslumo dėlei pažymėtina, kad „nesąžininga konkurencija“ JAV teisėje laikytina ne vienu deliktu, turinčiu specifinių požymių, o greičiau kaip apibūdinimas grupės deliktų, kuriuos teismai taiko iš esmės verslo interesus ginti [17, 1.05].

Aukščiausiojo teismo sprendimas byloje *Hanover Miling Co. v. Metcalf* [24]. Jame pirmą kartą konstatuota, kad nesąžininga konkurencija teisės sistemos hierarchijoje užima rūšies, o ne porūšio vietą ir kad „prekių ženklų teisė yra tik dalis platesnės nesąžiningos konkurencijos teisės“ [11, p. 5–6].

Plėtojantis sudėtingesniems verslo santykiams, o kartu piktnaudžiavimo rinkoje būdams, daugelis teismų pradėjo taikyti nesąžiningos konkurencijos doktriną ne tik minėtiems vartotojų apgaulės dėl prekių kilmės veiksams. Antroji plati grupė pažeidimų, kuriems imta taikyti šią doktriną, pasireiškė neteisėtu „nuosavybės teisės“ ar įdirbio, kurį atliko kitas asmuo, pasisavinimu komercinio pranašumo tikslu (angl. – *misappropriation*).

Ši antroji nesąžiningos konkurencijos atšaka susiformavo remiantis 1918 m. JAV Aukščiausiojo teismo sprendimu byloje *International News Service v. Associated Press* [25] pagrindu. Juo teismas uždraudė atsakovui kopijuoti ieškovo publikuojamų leidinių naujienų skiltyje pateikiamas žinias, kurias ieškovas gaudavo per uždaros narystės naujienų agentūrų tinklus iš Europos. Tokio draudimo pagrindas buvo ne autorių teisių pažeidimas – žinios ir jose pateikiama informacija nebuvo saugoma autorių teisės – tačiau aplinkybė, kad atsakovas, būdamas ieškovo konkurentas ir pats negalėdamas gauti žinių tuo tinklu, neteisėtai „pasisavino“ vertę turintį elementą iš ieškovo leidinio, t. y. panaudojo kito asmens darbo vaisių gauti sau naudos.

Ši byla kartu rodo bandymą pasinaudoti kaip vienintele liekančia galimybe bendrosios teisės suformuluota nesąžiningos kon-

kurencijos ir kitomis teorijomis, siekiant apsaugoti apčiuopiamą ekonominę vertę turinčius objektus, dažnai gaunamus dėl naujų atsirandančių technologijų (minėtoje byloje – operatyviai iš Europos tinklais gaunamas naujienas). Toks reiškinys XX amžiuje nebuvo neįprastas, ypač tuomet, kai technologijų raida lenkė teisės raidą. Tačiau ir teismai apibūdino poreikį taikyti nesąžiningos konkurencijos teoriją užkirsti kelią tokiems veiksams kaip praktinį būtinumą, pažymėdami, kad ji yra labai plati ir „lanksti“, tuo leidžia teismams pasivyti besikeičiančias technologines ir ekonomines realijas ir pasiekti sprendimuose teisingų ir praktiškų rezultatų.

Nesąžiningos konkurencijos doktrinos taikymas ilgainiui plėtėsi į vis naujas sritis. Ir nors šio straipsnio tikslas nėra išsamiai jas nagrinėti, pažymėtina, kad dabar terminas „nesąžininga konkurencija“, be minėto vartotojų klaidinimo dėl prekių kilmės ir neteisėto pasisavinimo, dažniausiai apima tokius veiksmus: prekių ženklų pažeidimą; prekių ženklų reputacijos susilpninimą (angl. – *dilution of good will*); vardų, klaidinamai panašių bendrovių, veiklos ar profesinių vardų panaudojimą; pavadinimų, klaidinamai panašių į literatūros kūrinių pavadinimus, panaudojimą ant kitų literatūros kūrinių ar prekių; literatūros ar komikų personažų pasisavinimą; taros, produkto formos, apipavidalinimo ar pakuotės imitavimą; teisės į asmens identiteto aspektų panaudojimą komerciniais tikslais (angl. – *right to publicity*) pažeidimą; klientų viliojimo apgaulingais pareiškimais apie galėjimą pateikti gaminį už palankią kainą (angl. – *bait and switch*) taktiką; klaidingų teiginių pateikimą ir klaidinančią reklamą; komercinių paslapčių pasisavinimą [17, 1:05].

Kadangi kiekviena valstija neviršydama autonomijos kuria savo teisę, kokie veiksmai ir kokiomis sąlygomis yra laikomi nesąžininga konkurencija, lemia atitinkamos valstijos teisės aktai ir teismų praktika. Todėl pirmiau išvardyti veiksmai nebūtinai visose valstijose yra pripažįstami nesąžininga konkurencija (pavyzdžiui, ne visos valstijos neteisėtą pasisavinimą pripažįsta nesąžininga konkurencija), o kai kuriose valstijose tokių veiksmų sąrašas gali būti dar ilgesnis. Be to, net jeigu tam tikri veiksmai ir patenka į nesąžiningos konkurencijos sritį keliose valstijose, gali skirtis teisinės apsaugos nuo jų sąlygos.

4.2. Apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos federaliniu lygiu

Kaip minėta, to, kas dabar JAV laikoma apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos, pradžia sietina su atskirų valstijų bendrąja teise, t. y. teismų sprendimais *passing-off* bylose. Iki 1938 metų ši valstijų teismuose pripažintą deliktą plėtojo ir JAV federaliniai teismai, nes šalys, būdamos iš skirtingų valstijų, galėjo kreiptis ne į valstijų, bet į federalinius teismus¹⁰. JAV Aukščiausiasis teismas byloje *Swift v Tyson* [23] buvo išaiškinęs, kad tokiais atvejais federaliniai teismai, užuot taikę valstijų teismų sukurtą bendrąją teisę, turi plėtoti federalinę bendrąją teisę, taip tikintis, kad federaliniai teismai sukurs geresnes taisykles ir valstijos ilgainiui jas perims. Šiam lūkesčiui neišsipildžius ir valstijose tebegaliojant skirtingoms taisyklėms, 1938 metais *Erie* byloje [26] tas pats JAV Aukščiausiasis Teismas uždraudė federaliniams teismams

kurti federalinę visuotinę bendrąją teisę (angl. – *federal general common law*) ir nurodė vadovautis valstijų teise, išskyrus kai ieškinio pagrindas yra Konstitucijos ar federalinių statutų pažeidimas¹¹.

Šis sprendimas sumenkino ir aptarto neteisėto pasisavinimo delikto, suformuluoto *Interservis* byloje, taikymą. Kadangi jis sukurtas kaip federalinė bendrosios teisės taisyklė, tačiau nėra įtvirtintas jokiame federaliniame statute, federaliniai teismai nebegalėjo toliau jo taikyti, išskyrus, kai byloje taikytina valstijos teisė ir ji šį deliktą pripažįsta.

Apribojus federalinių teismų galimybę plėtoti bendrąją teisę, apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos šaltiniu JAV išlieka iš esmės valstijų bendroji teisė. Tačiau yra nesąžiningos konkurencijos teisės sričių, kuriose taikomi federaliniai įstatymai – būtent autorių teisių, prekių ženklų aktai, įskaitant specialiąją¹², vadinamąją federalinę nesąžiningos konkurencijos nuostatą, randamą Lanhamo akto 43(a) straipsnyje¹³, kuri verta plačiau aptarti.

¹¹ Nors JAV Aukščiausiasis teismas uždraudė federaliniams teismams kurti federalinę bendrąją teisę srityse, kurios tradiciškai priskiriamos valstijų teismų kompetencijai, federaliniai teismai išlaikė galimybę kurti bendrosios teisės taisykles, aiškinant Kongreso išleistas dažnai bendro pobūdžio nuostatų jūrų teisės, konkurencijos, bankroto teisėje, prekybos tarp valstijų ir pilietinių teisių srityse.

¹² Be to, JAV Kongresas iš dalies vartotojų apsaugos nuo apgaulingos prekybos praktikos tikslu įkūrė Federalinę prekybos komisiją (angl. – *Federal Trade Commission*), kuri, vykdydama savo funkcijas, netiesiogiai saugo nuo tokių veiksmų ir konkurentus. Komisija darbe vadovaujasi reglamentais, kuriuose randama nuostatų ir dėl nesąžiningos konkurencijos; šios nuostatos turi viršenybę kitoms valstijų teisės aktų nuostatomis, jeigu tarp jų kyla konfliktas.

¹³ Lanhamo akto (dar žinomo kaip JAV prekių ženklų aktas) 43(a) straipsnio nuostata yra kodifikuota JAV kodekso (angl. – *United States Code*; *U.S.C.*) 1125(a) straipsnyje.

¹⁰ Vadinamoji *diversity jurisdiction* teisingumo taisyklė.

Yra nuomonių, kad šią nuostatą Kongresas įtraukė į Lanhamo aktą, siekdamas *inter alia* sušvelninti sprendimo *Eries* byloje padarinius federalinei nesąžiningos konkurencijos teisei plėtoti. Pastaroji buvo itin svarbi, atsižvelgiant į tai, jog prekyba tarp valstijų buvo išplėtotą ir teisinio tikrumo tikslu iš jos kylančioms nesąžiningos konkurencijos problemoms spręsti reikėjo aiškesnių taisyklių negu labai skirtingų valstijų nesąžiningos konkurencijos ir klaidinančios prekybos praktikos statutų [15, p. 64]. Pirmaisiais savo egzistavimo metais 43(a) straipsnio nuostata vaidino mažą vaidmenį apsaugoje nuo nesąžiningos konkurencijos ir teismai ją aiškino greičiau kaip iki tuometės praktikos kodifikavimą, tuo ribojant jos taikymą iš esmės klaidinimo dėl prekių kilmės atvejais, taip pat „tik tokiais klaidinančiais teiginiais, kurie ekonominiu pobūdžiu prilygo veiksams, pasireiškiantiems prekių ženklų pažeidimu ar kitu neteisėtu jų panaudojimu“ [15, p. 64]. Tačiau ilgainiui šią nuostatą imta aiškinti plečiamai ir šiandien jos pagrindu yra sukurta plati, statutinė teise besiremianti federalinė nesąžiningos konkurencijos teisė, apimanti apsaugą nuo tokių veiksmų kaip bendrosios teisės saugomų (t. y. neregistruotų) prekių ženklų, registruotų prekių ženklų pažeidimo; prekės, jos pakuotės, išorinio vaizdo imitavimas; melagingų teiginių dėl produkto kokybės kontrolės; akivaizdžiai melagingos ar potencialiai klaidinančios reklamos; melagingų pareiškimų apie patento turėjimą; nepagrįsto autorystės priskyrimo; animacinių filmų personažų, personažų ir objektų, kurie įgijo žinomumą kine ar televizijoje,

imitavimo; tam tikros rūšies parodijos ir neigiamų atsiliepimų.

Apibendrinant, kaip ir Jungtinėje Karalystėje, bendrosios teisės valstybių grupei priklausančiose JAV terminas „nesąžiningos konkurencijos teisė“ yra žinomas tiek valstijų, tiek federaliniu lygiu. Valstijų lygiu tai yra bendras visos grupės tam tikrų deliktų apibūdinimas. Nors apsauga nuo nesąžiningos konkurencijos skiriasi valstijose priklausomai nuo kiekvienos jų teisės aktų ir teismų praktikos, apskritai pažymėtina, jog nesąžininga konkurencijos sąvoka čia apima labai platų veiksmų spektrą, o teismai yra lankstesni negu Jungtinėje Karalystėje ir nenusišalina nuo veiksmų „sąžiningumo“ rinkoje vertinimo. Federaliniu lygmeniu nesąžiningos konkurencijos teisė suprantama iš esmės kaip Lanhamo akto 43(a) straipsnio nuostata. Pastaroji gali būti aiškinama lanksčiai ir apima potencialiai daug veiksmų, tačiau ji anaip tol netapo federalinio lygio teisiniu pagrindu, suteikiančiu apsaugą nuo visų nesąžiningos konkurencijos ir apgaulingos prekybos praktikos veiksmų. Jos taikymo sritis iš esmės apribota tam tikrų rūšių klaidinančiu prekių ar paslaugų pateikimu visuomenei, taip pat tam tikromis neteisingos reklamos rūšimis. Tai rodo ir aplinkybė, kad sisteminio požiūriu 43(a) straipsnis yra prekių ženklų akto dalis, todėl jis nesukuria federalinio ieškinio pagrindo dėl kai kurių nesąžiningos konkurencijos veiksmų, kurie yra draudžiami pagal tam tikrų valstijų nesąžiningos konkurencijos teisę (pvz., komercinės paslapties atskleidimo, neteisėto nematerialių vertybių pasisavinimo).

Išvados

1. Istoriskai pradinis impulsas nesąžiningos konkurencijos teisei plėtotis buvo poreikis apginti verslo subjektus nuo nesąžiningo jų žymenų panaudojimo, sukeliančio visuomenės klaidinimą dėl prekių, paslaugų ar asmens veiklos tapatumo ir dažnai turinčio tikslą nepagrįstai įgyti pranašumą rinkoje pasinaudojant jų reputacija. Vienose valstybėse ši teisinė apsauga buvo pagrindas vėlesniems specialiems įstatymams prekių ženklų srityje atsirasti, kitose, atvirkščiai, – buvo laikoma prekių ženklų teisės taikymo išplėtimu.
2. Nors nesąžiningos konkurencijos teisės ištakos ir pagrindinis tikslas (ginti nuo nesąžiningos verslo praktikos) visose nagrinėjamosiose valstybėse buvo iš esmės tapatūs, ši teisės sritis jose buvo plėtojama savarankiškai – teisės recepcija arba nevyko, arba jos mastai buvo minimalūs.
3. Žvelgiant į teisinės apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos tam tikrose užsienio valstybėse praktiką, galima teigti, jog reglamentavimo požiūriu ši teisės sritis išlieka valstybėse heterogeniška. Skiriasi atsakomybės nuo nesąžiningos

konkurencijos veiksmų teisiniai pagrindai, apsaugos tikslai, apimtis ir gynybos būdai.

4. Visos minėtos išvados rodo, kas yra „nesąžininga konkurencija“, taip pat kiek ir kaip teisė turi riboti tokius veiksmus, priklauso nuo konkrečios valstybės ilgaitės teisės tradicijos, istorinių jos ekonominės raidos aplinkybių ir teisės vaidmens, reguliuojant socialiai ir ekonomiškai reikšmingą elgesį rinkoje, suvokimo.
5. Šiandienos apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos sistema Lietuvoje gali būti vertinama kaip tarpinis modelis tarp egzistuojančių Vokietijoje ir Prancūzijoje. Apsaugos nuo nesąžiningos konkurencijos teisinis pagrindas Lietuvoje yra ne bendrosios deliktinės atsakomybės, o specialiosios teisės normos, tačiau apsauga reglamentuojama ne viename specialiaame teisės akte, o fragmentiškai Konkurencijos įstatyme bei reklamai ir vartotojų apsaugai skirtuose teisės aktuose. Ar toks reglamentavimas yra priimtinas doktrinos ir praktikos požiūriu, ar greičiau yra tobulintinas conceptualumo stokoiantis spontaniškos įstatymų leidybos rezultatas – lieka tolesnio šios srities teisinio mokslinio nagrinėjimo klausimu.

LITERATŪRA

Norminė medžiaga

1. Prancūzijos civilinis kodeksas (pranc. – *Code civil*; priimtas 1804 m., su pakeitimais).
2. Prancūzijos vartojimo kodeksas (pranc. – *Code de la Consommation*).
3. Vokietijos įstatymas prieš nesąžiningą konkurenciją (vok. – *Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb*; priimtas 1909 m., su pakeitimais).
4. Vokietijos įstatymas prieš nesąžiningą konkurenciją (vok. – *Gesetz gegen den unlauteren Wett-*

bwerb; nauja redakcija, priimta 2004 m., su pakeitimais).

5. Vokietijos civilinis kodeksas (vok. – *Bürgerliches Gesetzbuch*; priimtas 1896 m., su pakeitimais).

6. JAV Lanhamo aktas (angl. – *Lanham Act*; priimtas 1946 m., su pakeitimais).

Specialioji literatūra

7. Beier F.-K. The Development and Present Status of Unfair Competition Law in Germany An Outline. IIC, 1973. No 1.

8. Beier F.-K. The Law of Unfair Competition in the European Community Its Development and Present Status. IIC, 1985, No 2.

9. Bertrand R. A. Le droit français de la concurrence déloyale. Paris: Cedat, 1998.

10. Buydens M. Produktpiraterie und unlauterer Wettbewerb – Die Situation in Belgien und Frankreich mit Hinweisen auf die Rechtslage in Deutschland. GRUR Int, 1995, No 1.

11. Derenberg W. J. The Influence of the French Code Civil on the Modern Law of Unfair Competition. The American Journal of Comparative Law, 1955, No 4.

12. Henning-Bodewig F. Richtlinien vorschlag über unlautere Geschäftspraktiken und UWG-Reform. GRUR Int., 2004, No 3.

13. Henning-Bodewig F. A New Act Against Unfair Competition in Germany. IIC, 2005, No 4.

14. Henning-Bodewig F. Unfair Competition Law: European Union and Member States. The Netherlands: Kluwer, 2006.

15. Horwitz E., Levi B. Fifty Years of the Lanham Act: A Retrospective of Section 43(a). Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal, 1996.

16. Klimas A. Konkurencijos įstatymo projektas ir jo įtaka konkurencijai. Prieiga <http://www.lrinka.lt/Pranesim/Klimas.phtml> [2007-05-05].

17. McCarthy T. J. McCarthy on Trademarks and Unfair Competition, 1992, 3 leidimas. Prieiga <http://www.westlaw.com> [2007-05-04].

18. Reimer D. Das Recht des unlauteren Wettbewerbs in den Mitgliedstaaten der Europäischen Wirtschaftsgemeinschaft. Band III: Deutschland. München: C. H. Beck, 1968.

19. Reisch O. Concurrence déloyale et parasitisme: Régime. IS Encyclopédie juridique des Biens informatiques. Prieiga <http://encyclo.erid.net/document.php?id=130> [2007-05-04].

20. Rotondi M. Unfair Competition in Europe: Its Present Theory and Unfair Trade Practice. American Journal of Comparative Law, 1958, No 7.

21. Sanders A. K. Unfair Competition Law: The Protection of Intellectual and Industrial Creativity. Oxford: Clarendon Press, 1997.

22. Schmidt J. Neuordnung des Wettbewerbsrechts – Recht des unlauteren Wettbewerbs und Verbraucherschutz im Wandel. GRUR Int, 1998, No 6.

Praktinė medžiaga

23. *Swift v. Tyson*, 41 U.S. 1 (1842).

24. *Hanover Miling Co. v. Metcalf*, 240 U.S. 403 (1916).

25. *International News Service v. Associated Press*, 248 U.S. 215 (1918).

26. *Erie R. R. Co. v. Tompkins* 304 U.S. 64 (1938).

27. *Mogul Steam Ship v McGregor* [1982] AC 25.

28. *Erven Warnick v. Townend* [1980] RPC 31.

29. *Cadbury-Schweppes v. Pub Squash* [1981] RPC 429.

30. *Moorgate Tobacco Co Ltd. v Philip Morris Ltd* [1984] CLR 414.

PROTECTION AGAINST UNFAIR COMPETITION ABROAD:

DOCTRINAL AND CONCEPTUAL DIVERSITIES

Marius Jakutavičius

S u m m a r y

This article provides for a comparative analysis of the sources and historical development of unfair competition law in France, Germany, the United Kingdom and the US.

It reveals that in absence of the specific legislation French courts developed protection against acts of unfair competition on the basis of the general principles of tort law established in Articles 1382 and 1383 of the French Civil Code, where it finds its legal sources also today. A characteristic feature of French *concurrence déloyale* is its orientation towards protection of the interests of competitors.

The hesitation of German courts to grant protection against acts of unfair competition on the basis of the general provisions led to the enactment by the legislator of a special law in 1896, which was soon replaced by the 1909 Law against Unfair Competition. The latter featured introduction of two general clauses prohibiting all actions contrary to good business practices, and misleading advertising. Nowadays, the basis of unfair competition law in Germany is found in the special law of 2004, comprising general prohibition of unfair acts made for the purpose of competition, qualified by *de minimis* rule, and pro-

viding separate causes of action against misleading, unlawful comparative and intrusive advertising.

The term 'unfair competition' is, however, not familiar to English law, in which it has been constantly refused to acknowledge the existence of the general principle prohibiting acts of unfair competition. The courts found it would exceed their powers to judge what is fair in the marketplace. Notwithstanding this, many actions that are considered as unfair competition in the continental Europe, fall into the scope of separate torts in the United Kingdom, and thus could be prohibited by injured competitors. Whereas misleading advertising may be tackled by administrative measures, as well as mechanisms created by the self-regulation in the marketplace.

Unfair competition law in the US is rooted in the common law tort of passing-off. Today it is regulated both at the states and at the federal level. What is unfair competition in the states depends on statutory and case law of the particular state. Howe-

ver, many of them consider as unfair competition such acts as passing-off, imitation of the trade dress, infringement of the publicity right, misleading statements, misleading advertising, misappropriation of trade secrets. Section 43(a) of the Lanham Act is the federal unfair competition law provision. Notwithstanding flexibility of the latter, its application is, however, in principle limited to certain types of misleading representation of goods, as well as misleading advertising.

The article concludes that historically an initial spark for development of unfair competition law in all jurisdictions was a misuse in trade of distinctive signs of other persons. Nowadays, unfair competition law remains relatively heterogeneous, with the legal basis and mechanisms of the protection, the interests protected, scope and conditions of the protection varying from lesser to bigger extent from country to country.

Įteikta 2007 m. rugsėjo 10 d.

Priimta publikuoti 2007 m. gruodžio 5 d.